

HONFI LÁSZLÓ, SZALAY GÁBOR, HAJDU PÁL

*Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet, Eger
College of Eszterházy Károly, PE and Sport Science Institute, Eger*

SPORTTUDOMÁNY A RÉGIÓKBAN THE SPORT SCIENCE IN THE REGIONS

Összefoglaló

A magyar sporttudomány irányítása, szervezése és finanszírozása normál körülmények között központi kompetencia, ám annak gyakorlati megvalósulása regionális szinteken történik. A sporttudományi kutatást folytató regionális szintek (MTA „sportos” bizottságai; MTA területi bizottságai; közigazgatási régiók; sporttudományi szakembereket képző intézmények; MSTT bizottságai) munkájának áttekintése fontos ahhoz, hogy a sporttudomány egészének színvonala meghatározható, és prognosztizálható legyen. A szerzők dokumentumelemzés, mélyinterjú és terepmunka (participant observation) módszerével vizsgálják a sporttudomány regionális szintjeit.

A Magyar Tudományos Akadémia területi bizottságainak felében nem működik sporttudományi munkabizottság és a működő munkabizottságok is anyagi gondokkal küzdenek. A Magyar Sporttudományi Társaság bizottságai nem működnek folyamatosan és hatékonyan. A testkulturális szakemberképző intézményekben zajlik a kutatómunka döntő hányada, ahol a szigorodó akkreditációs követelmények kikényszerítik azt, bár a forráshiány itt is jelentős.

Kulcsszavak: *kutatásirányítás, kutatásszervezés, kutatásfinanszírozás.*

Abstract

Although the direction, organisation and financial of Hungarian Sport Science Company's task normally, but the practical realization is on regional level. Those regional levels which are dealt with sport science research (like Hungarian Academy's Sport Committies, Hungarian Academy's Territorial Committies, Executive regions, Institutions of teaching experts in sport sciences, MSTT's Committies) are significant to define, calibrate, prognosticate the standard of sport science. The author is examined the structure and operation of sport science regional's level by the method of documentanalysis, interview and participant observation.

In the half of Territorial Committies of Hungarian Academy of Sciences do not operate Sort Sience Working Committee, but the operating Working Committees also have to cope with material problems. The Hungarian Sport Science Company's Committees do not operate continuously and efficiently. The most part of researching work are in Bdycultural Epert Taching Institutes where the teachers' demand as well as more and more strict acreditation requirements force it, despite the lack of source.

Keywords: *organising of scientific research, budgeting of scientific researh.*

Bevezetés

Első ránézésre nem túl izgalmas a feladat, hogy járjuk körbe a sporttudomány és a regionalitás problémakörét. Megtettük, és az ügynek vannak érdekességei, tanulságai. Munkánk során problémafelvetésre törekedtünk, a teljesség igényét nem érvényesíthetjük.

Tisztázni szükséges, hogy mit értünk a *regionalitás* jelentésterjedelmén, a sporttudományon belül.

Úgy gondoljuk, hogy öt szintre oszthatjuk a területi tagozódást és munkát tudományterületünkön, amelyek a következők:

- Az MTA „sportos” bizottságai;
- MTA területei bizottságai;
- Közigazgatási (statisztikai) régiók;
- Testkulturális képző intézmények;
- MSTT bizottságai.

Célkitűzések

A magyar sporttudomány irányítása, szervezése és finanszírozása normál körülmények között központi kompetencia, ám az a gyakorlatban mégis regionális szinteken valósul meg. Célunk, hogy a sporttudományi kutatásra hivatott területek, regionális szintek és szerveződések munkáját áttekintsük, azért, hogy ezáltal a sporttudomány egészének színvonala meghatározható és prognosztizálható legyen.

Módszerek

Az információszerzés főbb forrásai a következők voltak:

- Dokumentumelemzés (MTA SZMSZ; Sport XXI Nemzeti Sportstratégia; MTA és területi bizottságainak honlapjai).
- Mélyinterjúk az MTA területi bizottságainak elnökeivel, munkabizottságainak jelenlegi és volt vezetőivel (n=13) és a testkulturális szakemberképzést folytató intézmények jelenlegi és volt szakmai vezetőivel (n=14).
- Terepmunka, azon belül résztvevő megfigyelés (participant observation).

Eredmények

Először a Magyar Tudományos Akadémia „*sportos*” *bizottságainak* (Hungarian Academy's Sport Committees) történetét vázoljuk fel röviden, mivel ennek a szintnek a részletes elemzése túlmutat a dolgozat témáján, keretein.

A Magyar Tudományos Akadémia „*sportos*” *bizottságai*:

- Sport és Mozgásbiológiai Bizottság;
- Sporttudományi Albizottság;
- Sporttudományi Munkabizottság;
- Tantárgy-pedagógiai Bizottság Sportpedagógiai Szekció;
- Pedagógiai Bizottság Szomatikus-Nevelési Albizottsága.

Az MTA „*sportos*” testületei feltétlenül említést érdemelnek, hiszen erősen jelzik a sporttudomány akadémiai elismertetésének valós igényét (*Frenkl 2003*). Először a Sport és Mozgásbiológiai Bizottság alakult meg a hetvenes években (Antoni Ferenc). A kilencvenes évek második felétől az Orvosi Osztály Prevenációs Bizottságának albizottságaként működött a Sporttudományi Albizottság (Tihanyi József). Jelenleg Sporttudományi Munkabizottságként folyik a kutatás-irányító és kutatásszervező munka az MTA keretei között, továbbá a Tantárgy-pedagógiai Bizottság szervezetén belül megalakult a Sportpedagógiai Szekció (Bíró Edit), ahol szintén folyamatos munka zajlik. Intenzíven dolgozik, évente konferenciát is rendez a Pedagógiai Bizottság Szomatikus-Nevelési Albizottsága, Gombocz János vezetésével.

Vizsgáltuk a Magyar Tudományos Akadémia *területi bizottságaiban* (in the Hungarian Academy's Territorial Committees) folyó sporttudományi kutatómunkát, annak meglétét vagy nem-létét, működésének hatékonyságát, rendezvényeit, kiadványait és anyagi lehetőségeit.

Az MTA hat területi bizottsága (Hungarian Academy's Territorial Committees) a következő:

- Debreceni Területi Bizottság (DAB);
- Kolozsvári Területi Bizottság (KAB);
- Miskolci Területi Bizottság (MAB);
- Pécsi Területi Bizottság (PAB);
- Szegedi Területi Bizottság (SZAB);
- Veszprémi Területi Bizottság (VEAB).

Mindegyik város, amelyik központját képezi a területi akadémiai bizottságnak, erős egyetemi háttérrel rendelkezik, ami nem a véletlen műve! A hatodikról tudják az emberek a legkevésbé, hiszen a Kolozsvári Akadémia Bizottságról csak 2006. október 30-án döntött az MTA. Egy évi szervezőmunkával oda jutottak, hogy 2007. november 8-án, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából hivatalosan is megalakult a kolozsvári területi akadémiai bizottság, a KAB, ekkor fogadták el az alapszabályt is. A szakbizottságok és a munkabizottságok szervezé-

se elkezdődött. Attól nem kell tartanunk, hogy sporttudományi munkabizottságuk nem lesz, hiszen köztudott, hogy a város universitásában igen erős testkulturális szakemberképzés és tudományos kutatómunka folyik, ahol ráadásul több oktató magyar ajkú.

A hat területi akadémiai bizottság *struktúrája és munkája* részletesen a következő.

A bizottságok felénél nincs működő sporttudományi munkabizottság. A kolozsváriról már szóltunk, az szervezés alatt áll, a miskolci és a veszprémi területi akadémiai bizottság azonban sajnálatos módon, ám reményeink szerint átmeneti jelleggel szünetel. A két, korábban működő területi munkabizottság vezetői nagyon értékes és színvonalas munkát végeztek, segítséget azonban nem engedtek magukhoz közel. Amikor életkoruk miatt „kiment” alóluk az egyetem, utánpótlás nem lévén, a két területi munkabizottságban megszűnt a munka és a munkabizottságok elhaltak. A tudományirányítás és tudományszervezés területén is igen fontos az utánpótlás kinevelése! Az Eszterházy Károly Főiskola Testnevelési és Sporttudományi Intézetének feltett szándéka, hogy a MAB Sporttudományi Munkabizottságába életet leheljen. Az intézetben hatalmas szellemi és kutatói potenciál halmozódott fel az eltelt 60 év alatt, aminek segítségével, illetve bevonva a régióban élő, kutatói vénával és affinitással rendelkező sportszakembereket, hamarosan működővé tesszük a sporttudományi munkabizottságot, felébresztjük azt Csipke Rózsika álmából. Hasonlóan gondolkodnak a Pannon Egyetem több karán is, de Szombathelyen és Győrben is, ahol a VEAB sporttudományi munkáját tervezik újra kezdeni.

A területi akadémiai bizottságok szakbizottságokat működtetnek, amelyeken belül több munkabizottság is szerveződik. A területi bizottságok azon szakbizottságainak neveit elemezve, amelyekben sporttudományi munkabizottság is működik/működött, elmondható, hogy az igen sokféle. Főleg a biológiai tudományi, az egészségtudományi vagy az orvostudományi szakbizottságokon belül működnek ezek a munkabizottságok. A különböző elnevezések is arra utalnak, hogy a sporttudomány tipikusan interdiszciplináris tudomány.

A három működő területi bizottság szerkezete és az ott folyó munka a következőképpen jellemezhető.

A *DAB* esetében az Orvostudományi és Biológiai Szakbizottság keretében működik a Sportbiológiai és Mozgásszervi Munkabizottság. Félévente tartanak konferenciát. Kutatásuk két területre koncentrálódik. Egyrészt a sportsérüléseket kutatják, másrészt a postinfarktusos rehabilitációval foglalkoznak. Mindez azért van, mert mindössze egy testnevelő tanár van a 11 tag között, a többiek valamennyien orvosok. Saját anyagi forrással dolgoznak, a támogatás 0 Ft. A *DAB* a konferenciákhoz helyet, szükség esetén szállást biztosít.

A *PAB* évi 4 konferenciát tartott, ami mintegy 20 előadást jelent. A tagok száma 30–40 fő között mozgott. 10 kiadványt készítettek öt év alatt. Központi kutatási témájuk nem volt. A pénzügyi kérdéseket a PTE TTK TSI oldotta meg,

saját bevételes tevékenységből A PAB helyet biztosított a konferenciáknak és értekezleteknek. Miért használtunk múlt időt? A helyzet egy éve változott. Vezetőváltás történt, az intézet pénzügyi lehetősége erre a célra szűkebb lett, így évente egy-két konferenciát tudnak csak rendezni. A következő konferencia központi témája az integráció és az inklúzió.

A SZAB évente egy konferenciát rendez, ahol előadások hangzanak el és gyakorlati bemutatók zajlanak, továbbá a szervezeti, tervezési kérdések is napi-rendre kerülnek. 15-20 taggal működnek. Központi kutatási téma két éve nincs. A szűkös pénzügyi forrást a SZTE JGYTF TSI biztosítja.

A közigazgatási (*statisztikai*) régiók (Executive regions) szintjén is érdemes néhány gondolatot felvetni.

A hét régió mindegyikében elvileg folyhatna magas színvonalú sporttudományi kutatómunka, hiszen a szellemi bázis mindenképpen adott, mert minden régióban (többnyire annak centrumában) van testkulturális szakemberképzés. (Dél-Alföldi Régió → Szeged; Észak-Alföldi Régió → Nyíregyháza; Észak-Magyarországi Régió → Eger; Közép-Magyarországi Régió → Budapest; Dél-Dunántúli Régió → Pécs; Nyugat-Dunántúli Régió → Szombathely és Győr; Közép-Dunántúli Régió → Veszprém, Székesfehérvár). Ezt a közigazgatási régióknak jobban ki lehetne és kellene használni.

Az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Sport Szakállamtitkársága javaslatára a régiókban létrejöttek a Regionális Sportfejlesztési Bizottságok. Az összekötő kapocs szerepét töltenék be a sportfőhatóság, illetve a régiók, valamint a kistérségek (régén járások) között. Sajnos, nem működnek hatékonyan, sőt, a megszűnés határán állnak!

A régiókban a Regionális Fejlesztési Ügynökségek és Regionális Fejlesztési Bizottságok segítségével hatalmas, döntően Európai Unió források kerülnek elosztásra. A Regionális Sportfejlesztési Bizottságoknak szánt másik feladat az volt, hogy a Regionális Fejlesztési Ügynökségek munkájába bekapcsolódva segítsék az Európai Unió forrásainak elosztását úgy, hogy abból a sportos programok is részesüljenek. Mivel a sport az Európai Unióban tagállami hatáskörben van, ez csak indirekt módon valósítható meg. A sportot, benne a sporttudományt a turizmus, az egészségturizmus, a munkaerő újratermelése, az egészség megőrzése, vagy más közvetítő terület segítségével, közvetett módon lehet támogatni. A Regionális Sportfejlesztési Bizottságok ezt a lehetőséget megfelelő támogatás esetén sikeresen kihasználhatnák.

A következő regionális szint a testkulturális képzést folytató *felsőoktatási intézmények* szintje. Jelenleg nyolc, saját jogon képzést folytató ilyen intézmény van Magyarországon. A saját jogon testkulturális képzést folytató intézmények (Bodycultural teaching Institutions by right of private) a következők:

- BDF Szombathely;
- EKF Eger;
- ELTE PPK Budapest;
- NYF Nyíregyháza;
- NYME Győr;
- PTE Pécs;
- SE TSK (TF) Budapest;
- SZTE JGYTF Szeged.

Számuk a jövőben nőhet, bár azt semmi sem indokolja, hiszen a sporttudományi képzési területre évente beiskolázható, államilag támogatott összlétszám (600 fő/év) igen alacsony, ami ráadásul négy alapszak, hat-hét mesterszak és nyolc képző intézmény között oszlik meg, továbbá a felvehető költségterítéses hallgatók létszámát is korlátozza a főhatóság! Ez a szint mutatja talán a legkevesebb problémát, bár itt is hatalmas forráshiány van. A forráshiány enyhítésére az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Sport Szakállamtitkársága a jövőben támogatni tervezi a felsőoktatás sporttudományi kutatómunkáját, természetesen nem totális értelemben, hanem intelligens finanszírozással, bizonyos prioritásokat megállapítva.

A felsőoktatásban folyó sporttudományi kutatómunkáról érdekes képet mutat, ha megnézzük, milyen arányban vannak a komoly, nagy horderejű, drága instrumentális feltételekhez kötött kutatások. A nagy műszerigényű kutatások száma relatíve kicsi, hiszen több más gond mellett az egyik legnagyobb probléma tudományterületünkön a nagy értékű műszerek hiánya.

A testkulturális felsőoktatást folytató intézményekben kevés helyen működik kutatócsoport, pedig a magányos farkasok ideje a sporttudományi kutatásokban is lejárt! Team-munka nélkül nincs nagy horderejű kutatási eredmény! Ezért is szervezünk az Eszterházy Károly Főiskola Testnevelési és Sporttudományi Intézetében egy Egészséges Társadalom Oktató- és Kutatócsoportot, ahol részben e-learning anyagokat készítünk a teljes idejű és részidejű (nappali és levelező tagozatos) sportszakember képzés számára, másrészt a kutatói vénával rendelkező kollégák gyakorlatban is használható, eredményeket hozó, jól eladható, két-három nagyobb léptékű kutatási témát gondolnak majd.

Az intézményközi, esetleg hálózati jellegű projektek, sporttudományi kutatások sem működnek, ez is egy továbblépési lehetőség! Ezen a területen is vannak kihasználatlan, perspektivikus lehetőségei a regionális szintű sporttudományos kutatómunkának!

Az ötödik regionális szint az *MSTT bizottságainak* (MSTT's Committies) kérdésköre. A Magyar Sporttudományi Társaság jelenlegi bizottságai [elnökökkel] (Hungarian Sport Science Company's present Committees [with chairmans]) a következők:

Biomechanika;	Sportegészségügy (Martos Éva);
Edzéstudományi	Sportinformatika (Ozsváth Károly);
Iskolai Tn. és Diáksport (Győri Pál);	Sportpedagógia (Vass Miklós);
Jogi és Etikai (Földes Tamás);	Sportpszichológia (Sipos Kornél);
Környezetvédelmi (Szabó S. András);	Sportrekreáció (Kis Jenő);
Kutatásszervezés;	Sportszociológia (Takács Ferenc);
Mozgás- és Sportterápia (Gunda András);	Sporttörténeti (Kertész István);
Sakk- és Sakkelméleti (Hardicsay Péter);	Teljesítmény-élettan
Sportantropológia (Eiben Ottó);	(Malomsoki Jenő);
Utánpótlásnevelési (Szabó Tamás);	
Egyéb bizottságok.	

Ezek a bizottságok – néhány kivételével – nem működnek folyamatosan, pedig az igazi szakterületi kutatómunka irányításának igen jó szinterei lehetnének. Az MSTT elnöksége a közeljövőben napirendre tűzi ezt a témát és a probléma kezelésére törekszik. A jól működő MSTT bizottságok nélkül maga az MSTT jövője is kérdéses lehet, ezért ezt a problémát mielőbb kezelni kell!

Következtetések

Megállapíthatjuk, hogy a tudomány, benne a sporttudomány vidéki bástyáit képező *területi akadémiai bizottságok* felében sporttudományi munkabizottság nem is működik. Ezek feléléstése kiemelt feladat! A területi akadémiai bizottságok maguk is mindennapi gondokkal küzdenek, anyagi támogatásuk az MTA részéről 0 Ft. Nemcsak a kutatáshoz, hanem a kutatásirányításhoz és a kutatásszervezéshez is jelentős anyagi források kellenének, ami jelenleg egyáltalán nincs meg. Az MTA maga is forráshiánnyal küzd, így a területi akadémiai bizottságok anyagi támogatása jelenleg fentről nem oldható meg.

Az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Sport Szakállamtitkársága javaslatára a régiókban létrehozott *Regionális Sportfejlesztési Bizottságok* magukra maradtak, feladat és hatáskör hiányában a megszűnés határán állnak. A Regionális Sportfejlesztési Bizottságokat többek között arra is fel kellene használni, hogy direkt vagy indirekt módon segítsék a regionális sporttudományi kutatómunkát is. A Regionális Fejlesztési Ügynökségek nem igénylik a Regionális Sportfejlesztési Bizottságok effektív munkáját, nem kérik ki annak véleményét a sportot is tartalmazó pályázatok elbírálásakor, nem különítenek el forrásokat indirekt sportos pályázatokra, pedig ezek a bizottságok rengeteg ötlettel

rendelkeznek, segíteni tudnának. Ha ez a vonal működne, a regionális sporttudományi kutatásokra is több forrás juthatna.

A sporttudományi kutatómunka jelentős hányada zajlik a *felsőoktatási intézményekben*. Kikényszeríti ezt az oktatók előmeneteli rendszerében bekövetkezett szigorítás és az egyre keményedő akkreditációs követelmény. A testkulturális képzést folytató felsőoktatási intézményekben kevés kutatócsoport működik és ritka az intézményközi kutatás (hálózati projekt).

A Magyar Sporttudományi Társaság *bizottságainak* munkáját fel kell újítani, folyamatossá és hatékonyá kell tenni. Ezt a feladatot a társaság elnökségének kell elvégeznie.

A gyakorlatban is hasznosítható, szellemi és anyagi hasznot is hozó eredményeket felmutató tudományos kutatómunka a döcögő magyar gazdaság egyik *kitörési pontja* lehetne, ezért annak támogatása az állam részéről jó befektetésnek tűnik. A fuldokló tudomány, így a sporttudomány is mielőbb várja a mentőövet!

Irodalomjegyzék

1. Frenkl Róbert (2003): A magyar tudomány helyzete és távlatai. In: IV. Országos Sporttudományi Kongresszus, Szombathely, október 17-18. Tanulmánykötet, 14-19.
2. Sport XXI Nemzeti Sportstratégia. In: www.sportolonemzet.hu
3. www.dab.hu
4. www.eme.ro
5. www.mab.mta.hu
6. www.mta.hu/index.php?id=452
7. www.pte.hu/pab
8. www.veab.mta.hu
9. www.u-szeged.hu/szab